

**Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan kirjallinen asiantuntijalausuntopyyntö
14.6.2017**

**Koulukuraattorit ry:n lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi
asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä valtiontalouden
tarkastusvirastosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 47/2017 vp)**

**Koulukuraattoreiden asema uudistuksessa sekä yhteys sosiaali- ja
terveydenhuoltoon**

Oppilas- ja opiskelijahuollon järjestämisestä hallituksen esityksessä maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 15/2017 vp) todetaan lakiesityksessä kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta (s. 571) seuraavaa:

”Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan kunta järjestää osana oppilas- ja opiskelijahuolto koulun ja opiskelijaterveydenhuollon. Uudistuksen yhteydessä koulun ja opiskelijaterveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu siirtyy maakuntiin. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §:n 3 momentin mukaisesti lähtökohtana on oppilas- ja opiskelijahuolto- palveluiden kokonaisuus, johon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetus- suunnitelman mukainen opiskeluhoito (*yhteisöllinen opiskeluhoito*) sekä opiskeluhoiton palvelut (*psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulun ja opiskelijaterveydenhuollon palvelut*). Henkilöstön sijoittumista tarkastellaan lakisääteisen ja määrärahasidonnaisen tehtävän järjestämisvastuun perusteella. Se julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on lakisääteinen velvollisuus järjestää palveluita, on myös henkilöstön työnantaja. Yhteisöllinen oppilas- ja opiskelijahuolto ja näihin liittyvät psykologi- ja kuraattoripalvelut jäävät kuntien järjestämisvastuulle, joten kuraattorit ja psykologit jäävät kuntien henkilöstöksi, osaksi opetustoimea. Opiskelijahuolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä koskevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona, jossa kuraattorit ja psykologit ovat opetustoimen ohella keskeisiä työntekijöitä. Lähtökohtana on, että palveluita järjestetään lähipalveluna eli kouluissa.”

Koulukuraattorit ry kannattaa hallituksen esitystä, että kuraattori- ja psykologi- palvelut jäävät kuntien ja opetustoimen järjestämisvastuulle. Esitys kuraattori- ja psykologipalvelujen jäämisestä kuntien järjestämisvastuulle on linjassa oppilas- ja opiskelijahuoltolain tavoitteiden ja säädösten kanssa. Opiskeluhoiton ensisijainen toimintamuoto on yhteisöllinen opiskeluhoitotyö ja siksi opiskeluhoiton kuraattorien ja psykologien toimiminen kiinteästi koulussa ja oppilaitoksissa on tärkeää. Kuraattori- ja psykologipalvelujen riittävä rahoitus tulee turvata ja näiden palvelujen tulee säilyä jatkossakin helposti saavutettavina, matalan kynnyksen lähipalveluina. Kuraattori- ja psykologipalvelujen yhdenvertainen saatavuus on myös turvattava. Kuraattorien ja psykologien toimintaa säätelee oppilas- ja opiskelijahuoltolain ohella myös perusopetuslaki, lukiolaki ja laki ammatillisesta koulutuksesta sekä opetussuunnitelmien perusteet. Kuraattorien ja psykologien lakisääteisen tehtävän hoitamisen kannalta on tärkeää kiinteä yhteistyö koulun ja oppilaitoksen hallinnon ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen hallinnon kesken.

Siitä, että kaikki kuraattorit ovat jatkossa opetustoimen alaisuudessa, seuraa se positiivinen asia, että samalla poistuvat kaksoisroolissa toimivien kuraattorin ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän yhdistelmävirat sekä kaksoisroolin mukanaan tuomat tukijan ja kontrolloijan rooliristiriidat. Tämä on tärkeä muutos erityisesti oppilaan ja opiskelijan oikeusturvan näkökulmasta.

Hallituksen esityksessä (HE 4772017 vp) kuvattu asiakkaan valinnanvapausasia ei koske oppilashuoltopalveluja antavia kuraattoreita, psykologeja, terveydenhoitajia ja lääkäreitä. Tältä osin kouluissa ja oppilaitoksissa toimivien oppilashuoltopalveluja antavien henkilöiden keskinäinen yhteistyö voi jatkua oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tavoitteiden mukaisesti. Opiskeluhuoltoon liittyvä kehittämistyö on myös otettu yhdeksi tärkeäksi kohteeksi Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa. Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena -kehittämiskokonaisuuden painopisteinä ovat opiskeluhuollon uudet toimintamallit tulevassa maakunnan ja kunnan toiminta-ympäristössä, yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa sekä lapsen ja nuoren hyvinvointiinsa tarvitsema tuki helposti saataville arjen ympäristöön.

Tässä vaiheessa on vaikea arvioida, minkälaisia yhteistyötä edistäviä tai heikentäviä vaikutuksia sosiaalitoimen työntekijöiden siirtymisellä maakuntiin voisi olla yhteistyöhön kuraattorien kanssa. Vaikka sote-uudistus muuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita, myös kuraattorien toimintaa säätelee oppilas- ja opiskelijahuoltolain ohella edelleen osaltaan sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki. Valinnanvapauden osalta huolestuttaa kuitenkin se, että monimutkaistuuko kuraattorin yhteistyö lastensuojelun kanssa, kun perheen jäsenten palvelut mahdollisesti hajaantuvat eri tahoille. Pahimmassa tapauksessa perheen jäsenet voivat valita eri palveluntuottajia, esim. äiti maakunnan, isä yksityisen ja 16-vuotias lapsi toisen yksityisen palveluntuottajan heidän asioissaan. Mikäli palvelut pirstaloituvat valinnanvapauden myötä liikaa, on haasteena lapsen/nuoren ja perheen tarvitseman palvelukokonaisuuden mielekäs koordinointi ja yhteensovittaminen. Monialaisen yhteistyön rakentuminen toimivaksi eri toimijatahojen kesken tulee olemaan iso haaste sote-uudistuksessa.

Kuraattorien ammatillisen osaamisen ja resurssien turvaaminen

Vastaavien kuraattorien ja kuraattorien osalta on huolehdittava siitä, että kouluissa ja oppilaitoksissa työskentelee sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) mukaiset laillistetut sosiaalityöntekijät ja sosionomit. 1.1.2017 alkaen muuttuneen kuraattorin kelpoisuuden myötä sosiaalialan osaaminen vähenee entisestään, kun kouluissa ja oppilaitoksissa toimii kuraattoreita, jotka eivät ole sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä. Muuttunut kelpoisuus asettaa oppilaat ja opiskelijat eriarvoiseen asemaan kuraattorin palvelujen sisällön ja laadun osalta. Tämä on vastoin oppilas- ja opiskelijahuoltolakia (2 §), jonka yhtenä tarkoituksena on turvata oppilaiden ja opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoito-palvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu. Sisällöltään kelpoisuuden muutos on vaikeaselkoinen ja se on jo johtanut tulkinnallisiin ongelmiin rekrytoinnissa. Kuraattoripalvelujen valtakunnallisesta ohjaamisesta ja kehittämisestä vastaavat THL, OPH ja STM sekä Valvira valvontaviranomaisena edellyttävät kuraattorilta selkeästi sosiaalipalvelujen ja sosiaalihuollon tehtäviin valmistavaa koulutusta. Se, millä koulutuksella ja osaamisella kuraattori tekee

asiakastyötä oppilaiden ja opiskelijoiden parissa, on oikeusturvakysymys. Huoltajien ja asiakkaiden on tiedettävä, kuka heitä palvelee ja millä koulutuksella.

Vastaavien kuraattorien ja kuraattorien riittävät resurssit on myös turvattava oppilas- ja opiskelijahuollon lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetyissä aikarajoissa pysymiseksi. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston tekemän selvityksen ”Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten kuraattori- ja psykologipalveluiden toteutuminen Länsi- ja Sisä-Suomen alueella” (Aluehallintovirastojen julkaisuja 14/2016) mukaan palvelujen järjestämisessä on ollut puutteita. Selvityspyyntö oli lähetetty 86 kuntaan 30.6.2015 Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella. Vuonna 2015 saatujen kuntien vastausten perusteella oppilas- ja opiskelijahuoltolain velvoitteet kuraattori- ja psykologipalvelujen osalta eivät monessa kunnassa kaikilta osin toteutuneet. **Suurin yksittäinen ongelma koko Länsi- ja Sisä-Suomen alueella oli vastaavan kuraattorin (sosiaalityöntekijä) puuttuminen.** Vastaava kuraattori puuttui 18 kunnassa eli 21 %:sta alueen kunnista. Puutteita oli vastaavan kuraattorin palvelujen tarjoamisen lisäksi kuraattori- ja psykologipalveluihin pääsyssä. Ongelmat palveluihin pääsyn määräajoissa viittaavat lisäksi riittämättömiin henkilöstömääriin.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön noudattamisessa oli puutteita 36 kunnassa (42 % alueen kunnista) joko rekrytoinnin, koulutuksen tai määräaikojen suhteen ja näissä kunnissa aloitettiin valvonta. Osa epäkohdista korjaantui aluehallintoviraston selvitystyön aikana. 36 kunnassa, joissa epäkohtien selvittely eteni aluehallintoviranomaisten valvontaan, 27 on saattanut aluehallintoviranomaisten selvityspyyntöjen jälkeen asiat lain vaatimalle tasolle. Yhdeksässä kunnassa asian käsittely oli kuitenkin yhä kesken vuoden 2016 lopulla. Kunnille on annettu määräaika, mihin mennessä psykologi- ja/tai kuraattoripalvelut on saatettava kuntoon.

Selvityksessä todetaan tulevaisuutta ajatellen, että kunnilta vaaditaan jatkuvaa panostamista opiskeluhuollon henkilöstön riittävän osaamisen varmistamiseen ja pätevän opiskeluhuollon henkilöstön säilyttämiseen ja ylläpitämiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi pätevien kuraattorien ja psykologien rekrytointia ja jo olemassa olevan henkilöstön lisäkoulutuksen tukemista. Myös opiskeluhuollon henkilöstön riittävään määrään tulee kiinnittää huomiota. Tämä on suoraan yhteydessä palveluihin pääsyn kanssa.

Opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisterin muuttaminen sosiaalihuollon asiakasrekisteriksi

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (20 § 2 mom) mukaan kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomuksiin, jotka tallennetaan opiskeluhuollon rekistereitä koskevan pykälän (21 § 2 mom) mukaan opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriin. Tämä on sosiaalihuollon lainsäädännössä kuitenkin tuntematon käsite, koska sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaisissa (254/2015) säädetään vain sosiaalihuollon asiakasrekisteristä, johon palvelutehtävästä riippumatta kaikki asiakastieto kerätään.

THL:ssa on tehty sosiaalihuollon asiakirjojen ja luokitusten kehitystyötä, mutta opiskeluhuollon kuraattorien osalta kyseinen kehitystyö on pysähdyksissä niin kauan kunnes oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin tehdään tarvittavat muutokset. Jos oppilas- ja

opiskelijahuoltolakiin ei muuteta opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriä **sosiaalihuollon asiakasrekisteriksi**, kuraattorien pääsy Kanta-arkistoon estyy. Tilanne ei voine olla noin, koska kehitystyötä opiskeluhuollon kuraattorin asiakasasiakirjojen ja luokitusten osalta on tehty paljon jo useita vuosia THL:ssa tähdäten juuri Kanta-arkistoon. Vuosien ajan tehty työ menisi hukkaan ja lisäksi kuraattorit jäisivät yksin ilman oman alan asiakasrekisteriä toisin kuin koulupsykologit, kouluterveydenhoitajat ja koululääkärit, jotka kirjaavat asiakastiedot potilasrekisteriin ja näin ollen pääsevät Kantaan.

Kummalliseksi asian tekee se, että oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa kuitenkin viitataan sosiaalihuollon asiakaslakiin (812/2000). Toisaalta sosiaalihuollon asiakasasiakirjalaisissa on määritelty oppilashuollon kuraattorin asiakirjojen säilytysajat. Sosiaalihuoltolain (1301/2014, 14 §) mukaan kuraattoripalvelut määritellään sosiaalipalveluksi. STM:n Kuntainfossa 13a/2015 (s.16) ohjeistetaan seuraavasti:

*Kuraattorit puolestaan kirjaavat opiskelijan yksilökäynnit **opiskeluhuollon kuraattorin asiakaskertomukseen**, joka tallennetaan **opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriin**. Siihen tallennettujen tietojen salassapitoon ja tietojen luovutustilanteisiin sovelletaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (812/2000, sosiaalihuollon asiakaslaki) sekä sosiaalihuoltoon soveltuvin osin asiakastietolakia. Opiskeluhuollon kuraattoripalveluihin sovelletaan lisäksi uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännöksiä sekä palveluissa syntyviin asiakaskertomuksiin ja muihin asiakasasiakirjoihin uutta lakia sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015, asiakasasiakirjalaki). Molemmat lait tulivat voimaan 1.4.2015.*

Kuntainfon ohjeistusta kirjoitettaessa ei ole huomattu sitä ristiriitaa, että mainituissa laeissa ei tunneta opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisteriä. Tämä ristiriita pitäisi korjata pikaisesti, jotta opiskeluhuollon kuraattorin asiakirjojen kehitystyö voitaisiin saattaa THL:ssa valmiiksi.

Hanna Gråsten-Salonen
Puheenjohtaja
Koulukuraattorit -Skolkuratorer ry

Satu Jokelainen
Varapuheenjohtaja
Koulukuraattorit -Skolkuratorer ry